

Milla Berg

KIRJALLISUUSKATSAUS NUORTEN ASUNNOTTOMUUTEEN JA HYVINVOINTIIN

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatin tutkielma
Tammikuu 2020

TIIVISTELMÄ

Milla Berg: Kirjallisuuskatsaus nuorten asunnottomuuteen ja hyvinvointiin
Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Sosiaalityön tutkinto-ohjelma
Tammikuu 2020

Suomessa asunnottomuus vähentynyt viime vuosina merkittävästi, mutta sen sijaan alle 25-vuotiaiden osuus asunnottomien joukossa kasvanut. Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoitus on tutkia nuorten asunnottomuutta ja hyvinvoinnin toteutumista. Tutkielmassa nuorten asunnottomuutta lähestytään kahdesta eri näkökulmasta, joista ensimmäisessä tarkastellaan tekijöitä, jotka näyttäytyvät yleisinä asunnottomien nuorten keskuudessa, ja toisena voimavaroja, jotka tuottavat hyvinvointia asunnottomille nuorille. Lisäksi tutkielmassa tarkastellaan asumispolkuja ja nuoruudesta aikuisuuteen siirtymisiä, ja pohditaan sosiaalityön roolia nuorten asunnottomuuden ehkäisemisessä ja hyvinvoinnin edistämässä. Asunnottomien nuorten lähtökohtia ja hyvinvointia tutkimalla voidaan kehittää sosiaalityön menetelmiä ja työtapoja vastaamaan yhä paremmin asunnottomien nuorten tarpeisiin.

Tutkimus on laadullinen kirjallisuuskatsaus, jonka tutkimusaineisto koostuu kymmenestä tieteellisestä kansainvälisestä artikkelista. Aineiston analyysitapana olen käyttänyt sisällönanalyysiä, jolloin tarkoitukseni on sanallisesti kuvata jo olemassa olevan aineiston sisältöä. Tutkimustuloksissa painottuvat asunnottomien nuorten lähtökohdissa perheiden sisäiset konfliktit ja väkivalta sekä uusperheiden ja muuttuvien perherakenteiden tuomat haasteet. Hyvinvoinnin näkökulmasta voimavarat on tutkielmassa jaettu ulkoisiin ja sisäisiin voimavaroihin, joista keskeisimmiksi hyvinvointia tuottaviksi tekijöiksi nousevat sosiaaliset verkostot, yhteisöllisyys, motivaatio sekä nuorten henkilökohtaiset selviytymistaidot. Tulosten perusteella voidaan todeta, että syyt miksi nuoret lähtevät kotoa ja päätyvät asunnottomiksi, ovat usein vuorovaikutuksessa toisiinsa, jolloin niiden täydellinen erottaminen toisistaan on haastavaa. Lisäksi myös nuoren hyvinvointi rakentuu monesta eri tekijästä, jolloin on tärkeää keskittyä niiden voimavarojen tukemiseen ja vahvistamiseen, jotka nähdään tarpeellisenä hyvinvoinnin edistämisen kannalta. Sosiaalityön lisäksi nuorten asunnottomuuteen voidaan puuttua erilaisten hankkeiden kautta, unohtamatta ammattilaisten välisen yhteistyön merkitystä eri sektoreilla.

Avainsanat: Nuoret, asunnottomuus, asumispolku, hyvinvointi, sosiaalityö, kirjallisuuskatsaus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1 Johdanto	4
2 Tutkimuksen teoriatausta	7
2.1 Moninaiset asumispolut.....	7
2.2 Nuoruudesta kohti aikuisuutta- siirtymät omaan kotiin	8
2.3 Sosiaalityö nuorten asunnottomuuden ehkäisijänä ja hyvinvoinnin edistäjänä	9
3 Tutkimuksen toteuttaminen	13
3.1 Tutkimuskysymykset	13
3.2 Tutkimuksen aineisto.....	13
3.3 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä	15
3.4 Tutkimusetiikka.....	16
4 Tulokset	18
4.1 Nuorten moninaiset polut asunnottomuuteen	18
4.2 Asunnottomien nuorten voimavarat ja hyvinvointi	22
5 Johtopäätökset	28
Lähteet.....	31
Liitteet	35
Liite 1: Aineistotaulukko.....	35

1 JOHDANTO

Tarkastelen kandidaatin tutkielmassani nuorten asunnottomuutta sekä hyvinvointia. Lähestyn nuorten asunnottomuutta kahden tutkimuskysymyksen avulla. Ensimmäisen kysymyksen kautta tutkin niitä tekijöitä nuorten lapsuudenkodissa, jotka lisäävät riskiä siirtymisestä lapsuudenkodista asunnottomaksi, ja toisena tarkastelen asunnottomien nuorten voimavaroja ja hyvinvoinnin toteutumista tilanteessa, jossa kodista saatu tuki ei enää takaa nuoren hyvinvoinnin toteutumista. Idea asunnottomuuden tutkimiseen syntyi henkilökohtaisesta kiinnostuksesta ilmiötä kohtaan, sillä asunnottomuus vaikuttaa herättävän edelleen mielipiteitä siitä, onko kyse yhteiskunnan rakenteisiin vai yksilöön kohdistuvasta ongelmasta, ja kuka siitä on vastuussa. Kohderyhmäksi valikoitui nuoret, sillä ikävaihe pitää sisällään paljon aikuisuuteen ja itsenäistymiseen liittyviä kysymyksiä ja haasteita, joiden tarkasteleminen on toinen keskeinen mielenkiinnon kohde.

Suomessa asunnottomiksi tilastoissa määritellään ihmisiä, jotka majailevat erilaisissa laitoksissa, asuntoloissa, tilapäisesti sukulaisten tai tuttavien luona sekä ulkona, julkisessa tilassa (Viitanen 2015, 86). Vaikka Suomessa nuorten asunnottomuutta voi olla hankala havaita tavallisesta katukuvasta, Kilpeläisen, Kostiaisen ja Laakson (2014, 27) mukaan nuorten alle 25-vuotiaiden asunnottomuus on viime vuosina noussut, vaikka asunnottomuus on yleisellä tasolla Suomessa laskenut. Vuonna 2018 Suomessa oli tilastojen mukaan yhteensä 5 482 asunnottomaa, joista alle 25-vuotiaita oli 2341 (Asunnottomat 2018).

Nuorten asunnottomuudesta löytyy tiettyjä piirteitä, jotka erottuvat tavallisesta valtaväestön asunnottomuudesta. Esimerkiksi Kilpeläinen ja kumppanit (2014, 27) kutsuvat nuorten asunnottomuutta piiloasunnottomuudeksi, sillä suurin osa nuorista asuu sukulaisten ja tuttavien luona, jolloin sosiaalipalveluiden käyttämisestä ei jää tietoa asunnottomuustilastoihin. Tämä tilapäisesti sukulaisten tai tuttavien luona asuvien joukko on edelleen asunnottomien suurin ryhmä Suomessa (Asunnottomat 2018). Nuoret, joilla löytyy lastensuojelu- tai huostaanotosta kuuluvat nykyisin asunnottomuuden riskiryhmään, arvion perustuessa syrjäytymisen riskiin, sekä elämänhallinnan ja asumistaitojen puutteellisuuteen. (Ympäristöministeriö 2019.)

Suomessa vuonna 2014 yleisin muuttoikä lapsuudenkodista oli 18-20 vuotta (Kilpeläinen ym. 2014, 16). Kuten muiden pohjoismaisten nuorten tavoin, myös suomalaisten muuttaminen omaan kotiin tapahtuu aikaisemmin kuin muualla Euroopassa (Myllyniemi & Gissler, 2012, 41). Syitä nuorten muuttamiseen on monia. Kilpeläinen ja kumppanit (2012, 17), ovat listanneet yleisimmiksi muuttamisen syiksi halun itsenäistyä, opiskelupaikan saamisen toiselta paikkakunnalta tai yhteisen asunnon hankkimisen yhdessä kumppanin kanssa. Kuten nuorten asunnottomuus, myös nuorten asuminen eroaa muun, etenkin vanhemman ikäpolven asumismuodoista. Kilpeläinen ja kumppanit (2014, 11) toteavat, että nuorten asuinolosuhteet eroavat olosuhteiden, talotyypin ja sen hallintaperusteen mukaan keski-ikäisten asumisesta. Esimerkiksi 77 prosenttia 20- 25 vuotiaista asui vuonna 2014 kerrostalossa, joka oli myös suosituin asumismuoto lapsuudenkodista pois muuttamisen jälkeen (emt. 13–14).

Suonion ja Kuikan (2011, 225) mukaan asunnottomuuden tilastoinnilla yleisesti pyritään tuomaan esille sen aikaisia asumisratkaisuja, tosiasiallista asunnottomuutta sekä sen esiintyvyyttä. Kulttuurisesta näkökulmasta tarkastellen, ei esimerkiksi nuorten asunnottomuus suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa tule kovin näkyväksi etenkin verrattuna köyhempien maiden slummeihin. Tämä ilmiö johtunee paljon edellä mainitusta nuorten piiloasunnottomuudesta.

Tämän tutkimuksen kontekstissa otan huomioon sen, että keräämäni aineisto on kansainvälistä, jolloin käsitykset esimerkiksi nuorten vapaudesta, kadulla elämisestä sekä palvelujärjestelmästä eivät ole suoraan liitettävissä suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Yhteistä nuorten asunnottomuuden tarkastelulle kansallisella ja kansainvälisellä tasolla on kuitenkin sosiaalityön roolin ymmärtäminen asunnottomuuteen liittyvissä kysymyksissä, ja kuinka asunnottomien nuorten osallisuuden vahvistamisella voidaan sosiaalityötä kehittää yhä enemmän vastaamaan nuorten tarpeita. Sosiaalityöllä on myös tärkeä tehtävä tukea nuorten polkuja kohti aikuisuutta ja kuten Aapola ja Ketonki (2005, 11) nostavat esiin, ovat tiet aikuisuuteen myös sidoksissa kulttuuriin, sukupuoleen ja sosiaalisiin suhteisiin, jossa nuori on kasvanut.

Jos asunnottomuutta lähestytään huono-osaisuuden näkökulmasta (esim. Saari 2015), voidaan sitä tarkastella yhteiskunnallisesta näkökulmasta, jolloin esille nousee perusluonteisia erimielisyyksiä esimerkiksi siitä, keitä tarkalleen ovat nämä yhteiskunnan

heikoimmat ryhmät, missä suhteessa huono-osaisuutta arvioidaan, ja kenen vastuulla nämä ryhmät ovat (Saari 2015, 19). Sosiaalityön avulla näitä kysymyksiä on mahdollista lähestyä, ja nostaa esille yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuuksia eri ryhmien välillä, kuten esimerkiksi asunnottomien nuorten välillä.

Tutkielmani rakenne etenee johdannosta tutkimuksen teoriataustan käsittelyyn, jossa ensimmäisenä käsittelen nuorten asumispolkuja ja niiden erilaisuuksia. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan nuorten aikuistumisen ja itsenäistymisen haasteita asuntopolitiikan näkökulmasta, ja kolmantena pohdin sosiaalityön roolia nuorten asunnottomuuden ehkäisijänä, sekä millä tavoin sosiaalityössä voidaan tukea vaikeissa tilanteissa olevien nuorten voimavaroja ja hyvinvoinnin toteutumista. Kolmannessa osuudessa käsittelen tutkimuksen toteuttamista, josta siirryn aineiston käsittelyyn kahden eri tutkimuskysymyksen kautta. Käsittelykappaleiden jälkeen arvioin ja analysoin esiin tulleita tuloksia.

2 TUTKIMUKSEN TEORIATAUSTA

Nuorten asunnottomuutta tutkittaessa keskeiseksi käsitteeksi nousee asumispolku, joka on käsitteenä laaja ja monitasoinen, mutta asunnottomuuden tarkastelussa tarvittava. Lisäksi käsittelen tutkielman teoriaosuudessa siirtymävaihetta nuoruudesta kohti aikuisuutta, viitekehystenä nuorten oman kotiin muuttamiseen haasteet. Kolmanneksi tarkastelen sosiaalityön roolia asunnottomuuden ehkäisijänä, perustuen sen tehtävään yhteiskunnallisena vaikuttajana, sekä sitä, miten sosiaalityössä voidaan tukea asunnottomien nuorten voimavaroja ja hyvinvoinnin toteutumista.

2.1 Moninaiset asumispolut

Nuorten asunnottomuutta, kuin asunnottomuutta yleisesti, voidaan lähteä tarkastelemaan asumispolun käsitteen avulla. Juhila ja Kröger (2014), määrittelevät asumispolun niiksi elämisen ja asumisen paikoiksi, joissa kuljetut polut muodostavat kunkin ihmisen kohdalle eletyn ja koetun asumishistorian. Asumispoluissa niiden suuret valtatiet rakentuvat ajatukseen siitä, mitkä ovat kulttuurisesti hyväksytyä ja tavanomaisiksi koettuja. Tästä näkökulmasta hiljaisemmat polut voidaan kokea oudoiksi ja jopa tuomittaviksikin. (Juhila, Jolanki & Vilkkö 2016, 14.)

Nuorten näkökulmasta erilaiset polut aikuisuuteen saattavat pitää sisällään moninaisia vaiheita, joiden suorittaminen hankalassa tilanteessa kamppailevalle nuorelle ei ole itsestäänselvyys. Positiivisemmän näkökulman nuorten polkujen tarkastelulle esittävät Aapola ja Ketokivi (2005, 7) jotka esittävät, että aikuistuminen ei ole vain lineaarinen polku, jossa kaikki vastuu on kulkijalla, vaan sen sijaan kyse on yhteiskunnallisesti muovautuneista monimutkaista tapahtumasarjoista, jotka kuitenkin vaikuttavat mahdollisuuksiin, joita nuorelle aukeaa tulevaisuudessa. Myös Viitanen (2015, 87) toteaa, että jokaisen nuoren asumispolku on yksilöllinen, ja ilmiöt sen taustalla rakentuvat monen tekijän yhteisvaikutuksesta. Elämänpolkua tarkastellessa Ketokivi (2005, 130) toteaa, että omaa elämänpolkua tarkastellaan usein suhteessa yhteiskunnan vakiintuneeseen lineaariseen malliin. Mallissa perhe, työpaikka sekä taloudellinen vastuu asettuvat aikuisuuden tunnusmerkeiksi (emt.).

Vaikka Suomessa luokkaerot ovatkin kansainvälisesti vertailtuna melko pienet, on siitä huolimatta viime vuosina tuloerojen jakautuminen vienyt rikkaista ja köyhää väestöä yhä kauemmas toisistaan. On siis luontevaa ajatella, että rikkaista ja köyhemmistä perheistä

tulevien nuorten taustat vaikuttavat eri tavalla nuorten polkuihin kohti aikuisuutta. Raitasen (2001, 99) mukaan vanhempien taloudellinen tuki vaikuttaa nuorten itsenäistymismahdollisuuksiin. Toisaalta voi olla, että nuorten ja vanhempien käsitykset asumispolusta ovat keskenään ristiriitaisia. Lisäksi polut eivät aina vie nuorta perille tai pahimmillaan ne voivat jopa hälvetä kokonaan, mutta tällöin katse tulisi suunnata yksilön soimaamisen sijasta ympärillä olevaan yhteiskuntaan (Aapola & Ketokivi 2005, 26).

Ihmisten asumistilanteet voivat olla moninaisia ja yhteydessä kunkin elämäntapoihin, asuinalueeseen sekä sosioekonomiseen asemaan (Juhila ym. 2016, 13). Toisin sanoen, ihmiset ja nuoret tulevat erilaisista lähtökohdista, joilla on vaikutusta siihen, millaiseksi he itse määrittelevät itselleen mieluisan asumismuodon. Tämä yksilöiden määrittelemä asumispolku ei aina vastaa yhteiskunnan määritelmää normatiivisesta asumisesta.

Tietyt asumispolut ovat yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti hyväksytympiä kuin toiset, ja tämän näkemyksen mukaan asunnottomuus kuuluu ei-hyväksyttäviin polkuihin, sillä kohtuullisen asunnon ajatellaan kuuluvan ihmiselle elämänvaiheesta huolimatta. (Juhila ym. 2016, 17–18.) Tämän näkökulman mukaan jokaiselle nuorelle lähtökohdista riippumatta tulisi pystyä tarjoamaan kohtuullinen asunto.

2.2 Nuoruudesta kohti aikuisuutta- siirtymät omaan kotiin

Omaan asuntoon muuttaminen näyttää Suomessa olevan merkittävä virstanpylväs, jonka avulla voi tarkkailla nuorten itsenäistymisen ja aikuistumisen prosessia. Myös nuorten näkökulmasta omaan asuntoon muuttaminen voi merkitä monelle nuorelle siirtymistä nuoruudesta kohti aikuisuutta. Muuttamisen taustalla onkin usein nuorten tahto päästä toteuttamaan omaa subjektiivista elämää (Aapola & Ketokivi, 2005, 15).

Tämä nuoruuden ja aikuisuuden välimaasto saattaa synnyttää nuorten elämään ristiriitaisuuksia liittyen omiin ja muiden odotuksiin. Esimerkiksi Ketokivi (2005, 131) toteaa pidentyneitä nuoruutta tarkastelevassa tutkimuksessa, että aikuistumisessa syntyy ristiriitoja, kun vanhat säännöt törmäävät uusiin sääntöihin ja nuorten totuudenmukaiset mahdollisuudet sääntöihin. Nämä ristiriidat toteutuvat sekä nuorten yhteisinä kokemuksina, että sosiaalisten sääntöjen tasolla (emt.).

Kuten asumispolkuja tarkastellessa edellä on mainittu, ei polku nuoruudesta itsenäiseen aikuiselämään ole aina mutkaton, jonka seurauksena nuoret voivat jäädä lapsuudenkodista lähdettyään vaille vakinaista asuntoa. Syitä miksi asuntoa tarvitseva nuori ei sellaista saa, voi olla monia. Esimerkiksi Raitasen (2001, 97) mukaan ”asuntomarkkinoilla nuoruus voi olla

rasite”, sillä nuorta, joka etsii omaa asuntoa voi leimata käsitys muita häiritsevistä elämäntavasta ja lisäksi vuokranmaksukykyä saatetaan taloudellisesta näkökulmasta epäillä. Myös Kilpeläisen ja kumppaneiden (2014, 18) mukaan Suomessa suurimpia ongelmia kotoa pois muuttamisen jälkeen ovat nuorten kesken olleet kilpailu samasta asunnosta, sekä liian korkea vuokrataso ja takuuvuokra. Maailmanlaajuisesti tarkasteltuna yleisin syy asunnottomuuteen on kohtuuhintaisten asuntojen puute (Viitanen, 2015, 88)

Kulttuurisesta ja kansainvälisestä näkökulmasta tarkasteltuna, Suomessa nuoret eivät välttämättä kohtaa täysin samanlaisia haasteita kuin muissa kulttuureissa elävät nuoret ovat kohdanneet siirtymissään kodista asunnottomuuteen. Tätä eroa voidaan selittää ensinnäkin suomalaisen sosiaaliturvan kautta, joka turvaa nuoria, jotta he eivät kodista muutettuaan jäisi täysin tyhjän päälle. Lisäksi Kilpeläisen ja kumppaneiden (2014) ympäristöministeriön julkaisussa suomalaisnuorille perheiden sisäisiä ongelmia ei yhdistetty syyksi omaan asunnottomuuteen. Myös siirtymissä aikuisuuteen ja sen määrittelyissä on kulttuurisia eroavaisuuksia. Salonen (2005) on tutkinut aikuistumisen vastuuta Suomessa ja Espanjassa, ja toteaa että suomalaisnuorille aikuistumisen kannalta keskeinen vaihe on täydellisen vastuun kantaminen itsestään ja teoistaan (emt. 85).

Aikuistuminen ja itsenäistyminen saavat siis erilaisia painopisteitä eri kulttuureissa. Sosiaalityössä kulttuurisensitiivisyys on kohdallaan, kun työskennellään eri taustoista tulevien nuorten parissa. Lisäksi sosiaalityön roolia nuorten itsenäistymistä ja oman asunnon löytämistä tukevana työnä voidaan pitää tärkeänä asunnottomuutta ennaltaehkäisevänä työnä, ja tätä siirryn tarkastelemaan tarkemmin seuraavassa luvussa.

2.3 Sosiaalityö nuorten asunnottomuuden ehkäisijänä ja hyvinvoinnin edistäjänä

Sosiaalityöllä yhteiskunnallisena toimijana on merkittävä rooli nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisevänä tekijänä, ja samalla työssä olisi hyvä tunnistaa nuorten asema yhteiskunnallisena ryhmänä. Suonio ja Kuikka (2011, 227), kutsuvat asunnottomille tai asunnottomuuden uhan alla tarkoitettujen palveluiden kokonaisuutta asumissosiaalityöksi. Asumissosiaalityön kontekstissa sosiaalityön rooli määräytyy yhteiskunnan rakenteiden välissä olevaksi toimijaksi esimerkiksi suhteessa palvelujentuottajiin tai vuokranantajiin (emt. 227). Vaikka tarkalleen ei tiedetä, kuinka suuri osa nuorista asunnottomista tarvitsee tukea itsenäisestä asumisesta selviämiseen (Viitanen 2015, 87), voidaan siihen

ennaltaehkäisyn kautta puuttua. Hyvin ajoitetun ja oikeanlaisen tuen avulla voidaan joidenkin nuorten asunnottomuutta välttää, esimerkiksi lapsiperheisiin kohdistuvan tai yksin asuvan nuoren sosiaalisen tuen kautta. (emt. 87–88).

Sosiaalityön ohella nuorten asunnottomuuteen tai asunnottomuuden riskiin on pyritty puuttumaan erilaisten hankkeiden ja ohjelmien avulla. Esimerkiksi sekä Suomessa että kansainvälisesti tunnetun *Asunto ensin*-periaatteen keskeisen näkemys on se, että asunnon hankkiminen on ensisijaista muihin tukitoimiin nähden. Asunto-ensin periaate näkee asumispolun portaikkomaisen mallin ongelmaiseksi, sillä se voi aiheuttaa asiakkaiden jumiutumista järjestelmään tai jopa hädetyksi tulemista muiden ongelmien, kuten alkoholin käytön seurauksena. (Asuntoensin.fi 2018.) Asunto ensin-periaatteen lisäksi kansallisella tasolla on toteutettu esimerkiksi nuorille suunnattu *Taitava koti*-konsepti, jonka ideana on tukea eri kohderyhmien, kuten nuorten, arjenhallintaan liittyvää ohjausta asumiseen ja talouteen liittyvissä kysymyksissä, sillä mikäli asunnottoman taidot eivät riitä arjesta suoriutumiseen, voi myös asunnon säilyttäminen olla nuorelle haastavaa. Rautiainen ja Halonen 2018.)

Nuorten asunnottomuutta voidaan lähestyä myös rakenteellisen sosiaalityön kautta. Rakenteellisessa sosiaalityössä puhutaan voimaantumisen (*empowerment*), jota Halonen (2014, 53) heijastaa myös voimavaruusmuutuneisuuden käsitteeseen, jossa korostetaan sosiaaliseen vuorovaikutukseen, yksilöllisiin sekä yhteiskuntaan liittyvien voimavarojen etsimistä ja niiden tavoitteellisuutta. Toisin sanoen, sosiaalityöntekijä voi tunnistamalla nuorten sen hetkiset voimavarat, keskittyä niiden vahvistamiseen ja samalla suunata nuorten katsetta kohti tulevaisuuden tavoitteita. Voimavaroja tukemalla voidaan sosiaalityössä myös edistää nuorten hyvinvoinnin toteutumista, ja Rostilan (2011, 15) mukaan yritys muuttaa jonkun asiakasryhmän tilannetta paremmaksi perustuu asiakkaan omiin voimavaroihin ja toiveisiin. Lisäksi voimavaroihin suuntautuvassa työssä tulee ottaa huomioon ympäristön ja yksilön välinen suhde, jolloin asiakkaan elinympäristö saattaa haitata voimavarojen löytymistä (emt.).

Yksi keino tarkastella yksilöiden voimavaroja, on jakaa ne sisäisiin ja ulkoisiin voimavaroihin. Sisäisillä voimavaroilla voidaan viitata yksilön sisältä tuleviin tunnetiloihin, ja ulkoisilla puolestaan yksilön ulkopuolelta tuleviin tekijöihin, jotka lisäävät voimaantumisen tunnetta, ja parhaimmillaan edistävät myös hyvinvoinnin toteutumista. Suomessa huono-osaisimpien

nuorten keskuudessa hyvinvoinnin vajetta esiintyy etenkin terveydentilassa, työllistymisessä sekä taloudellisessa toimeentulossa (Karvonen ja Kestilä 2014, 160).

Hyvinvointi ja sen turvaaminen kuuluvat keskeisesti sosiaalityön vaikutusalueeseen. Kansainvälisen sosiaalityön määritelmän mukaan sosiaalityö tieteenalana sekä ammattina ymmärtää eri tekijöiden välisten yhteyksien tuomat rajoitukset tai mahdollisuudet, jotka koskevat yksilön hyvinvointia ja sen kehittymistä (IASSW 2014). Hyvinvointiin vaikuttaviksi tekijöiksi luetaan esimerkiksi sosioekonominen asema, kulttuuri sekä henkilökohtaiset tekijät (emt.). Hyvinvoinnin käsitettä voidaan avata myös Allardtin (1976) *loving, having ja being* käsitteiden avulla. *Having* viittaa elintasoon, *being* itsensä toteuttamisen muotoihin ja *loving* ihmisen yhteisyysuhteisiin (Allardt 1976 ref; Paahtama 2016). Myös Niemelän (2010, 16) mukaan, hyvinvointia voidaan tarkastella sekä yhteiskunnan makrotasolla, jolla voidaan viitata hyvinvointiyhteiskuntaan, että mikrotasolla, jolloin ihmisen menestyminen ja hyvin voiminen ovat keskiössä. Pohjimmiltaan yhteiskunnan vointi perustuu siten kansalaisten hyvinvoinnille (emt.).

Yksinkertaistetusti hyvinvointia voidaan tarkastella myös psyykkis- kulttuuristen, sosiaalisten sekä fyysis- aineellisten ulottuvuuksien kautta (Niemelä 2014, 19). Lisäksi suomalainen Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL, määrittelee hyvinvoinnin ulottuvuudeksi materiaalisena ja koetun hyvinvoinnin sekä terveyden (THL 2019b). Myös asuminen liittyy olennaisesti hyvinvoinnin toteutumiseen, ja Korhosen (2014, 156) mukaan olennaista hyvinvoinnin ja asumisen välisessä suhteessa on asumisen vaikutusala, ja tärkeäksi nousee kysymys siitä millä tavalla asuntopolitiikka edistää hyvinvoinnin toteutumista.

Nuorten asunnottomuutta voi tarkastella myös yhteisöjen ja paikallisuuden näkökulmasta sosiaalityössä. Cranen (2014, 177) tutkimuksen mukaan nuoren positiivinen suhtautuminen yhteisöön lisäsi myös turvallisuuden tunnetta omassa lähiössä ja yleisesti kaupungissa. Näin ollen sosiaalityössä olisi hyvä olla kiinnostunut paikan ja tilan merkityksestä ihmisten hyvinvoinnille (emt. 179).

Vaikka yksittäisen sosiaalityöntekijän mahdollisuudet puuttua nuoren asunnottoman tilanteeseen voivat olla osittain puutteellisia, on Viitasen (2015, 89) mukaan positiivista kuitenkin se, että työntekijöillä on käytössään harkintavaltaa tapauskohtaisesti, jota voidaan hyödyntää sosiaali- ja asuntosektorin yhteistyössä eri kaupungeissa. Lisäksi menetelmien ja työtapojen kehittämisellä ja uudistamisella voidaan pyrkiä yhä paremmin ja

tuloksellisemmin vastaamaan nuorten tarpeisiin. Esimerkiksi Cranen (2014, 180) mukaan, ihmisen ja hänen yhteisönsä kanssa työskentelyyn tarvitaan sellaisia työtapoja, jotka aktivoivat ja antavat tunnustusta marginaalisten paikkojen tiedolle ja toimintakyvylle.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on aiemman tutkimuskirjallisuuden nojalla tutkia nuorten erilaisia polkuja asunnottomuuteen ja tarkastella niiden yhtäläisyyksiä ja taustalla olevia tekijöitä, jotka nostavat nuorten asunnottomuusriskiä ja aiheuttavat pahimmillaan sen, että nuori jää kotoa muutettuaan ilman asuntoa. Lisäksi tavoitteena on nostaa esiin asunnottomien nuorten voimavaroja ja hyvinvointia lisääviä tekijöitä, joiden tunnistamisen avulla olisi mahdollista tukea nuoria ja ehkäistä ongelmien syvenemistä

Näiden tavoitteiden perusteella tarkastelen tutkimusaihetta seuraavien tutkimuskysymysten avulla

1. *Mitkä tekijät näyttäytyvät yleisinä asunnottomien nuorten lähtökohdissa?*
2. *Minkälaiset voimavarat tuottavat hyvinvointia asunnottomille nuorille?*

3.2 Tutkimuksen aineisto

Kirjallisuuskatsauksen aineiston tiedonhaku oli pitkä prosessi, sillä lähdin aluksi tarkastelemaan tutkimuksia, jotka käsitelivät nuorten asunnottomuutta eri näkökulmista, sillä en ollut vielä tehnyt aiheen ympärille tarkempaa rajausta. Lähdin aluksi liikkeelle Google Scholarista, jotta sain hahmotettua minkälaista tutkimusta aiheesta on tehty. Google Scholarin lisäksi aineiston keräämiseen tietokantoina käytin Andoria, EBSCOhostia, sekä Wiley online libarya. Aineistoa löytyi todella paljon ja keräsin yhteen tutkimuksia, joita jaottelin niiden teeman mukaan. Vähitellen sain rajattua tutkimusaihettani muutaman löytämäni aineiston perusteella, siten että valitsin itselleni mielenkiintoisimmat tutkimukset. Aiheen rajaamisen jälkeen tiedonhaun toteuttaminen oli sujuvaa, ja vaikka hakutuloksien määrä oli yhä suuri, oli aineistoja helpompi lähetä rajaamaan tutkimusaiheen selkiytyttyä. Käytin tiedonhaussa sekä kotimaisia että englanninkielisiä hakusanoja, mutta painopiste oli selkeästi englanninkielisissä hakusanoissa, sillä ne tuottivat oman tutkimusaiheeni kannalta enemmän asianmukaisia tieteellisiä artikkeleita.

Aineiston rajaamisen ulkopuolelle jäivät tieteelliset tutkimukset, joissa nuorten asunnottomuutta käsiteltiin historiallisessa asiayhteydessä, esimerkiksi kuvattiin sen kehittymistä menneisyydestä tähän päivään. Lisäksi rajasin ulkopuolelle aineistot, jotka keskittyivät asunnottomuuden ehkäisemiseen palveluntarjoajanäkökulmasta. Sen sijaan tutkimuksista välittyi enemmän psykologinen ja kulttuurinen näkökulma aiheen tarkasteluun, joka vastaa paremmin tutkimuksen tavoitteeseen sekä omaan kiinnostukseen tutkia nuorten subjektiivisia kokemuksia asunnottomuudesta. Lähdin tiedonhaussa aluksi

liikkeelle englanninkielisistä hakusanoista *homelessness, young people*, sillä en ollut alussa vielä rajannut aihettani tarkemmin. Nämä hakusanat tuottivat kuitenkin yhteensä 28 367 tulosta, joten aloin vähitellen tarkentamaan tiedonhakua. Lisäsin tiedonhakuuni rajaamisen jälkeen hakusanat *pathways, housing, childhood* ja kokeilin näiden viiden termin erilaisia yhdistelmiä tiedonhaussa, ja niiden perusteella aloin hahmottelemaan ensimmäistä tutkimuskysymystä. Tarkemman tutkimuksen saamiseksi lisäsin hakusanoiksi vielä *drugs* ja *mental health*. Toisen tutkimuskysymyksen tarkennettua lisäsin hakusanoihin myös *well-being* ja *resources*.

Loppujen lopuksi päädyin valitsemaan tutkielmani aineistoon yhteensä 10 artikkelia (ks. Liite 1). Jaottelin aineistot siten että ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni valikoitui lopulta 5 artikkelia, toiseen myös 5 artikkelia. Valitsemistani artikkeleista suurin on kvalitatiivisia, jossa aineisto on kerätty kvalitatiivisella haastattelututkimuksella, mutta mukana on myös kvantitatiivisia tutkimuksia. Ikäryhmäksi aineistoin pohjalta rajautui loppujen lopuksi 12-26-vuotiaat nuoret.

Tutkimuksissa asunnottomuuden määrittely vaihteli laajasti, joka teki niiden tulkinnasta ajoittain haastavaa, mutta toisaalta vaihtelu kuvasi mielestäni hyvin asunnottomuuden moninaista ja kulttuurisidonnaista käsitettä. Esimerkiksi Schmitz ja Tyler (2014), käyttivät asunnottomuuden määritelmänä sitä, että nuori oli viettänyt edellisen yön kadulla, katoksessa tai muussa julkisessa tilassa, kun taas esimerkiksi Usbornen, Lydon ja Taylorin (2009) kokemuksen mukaan suurin osa nuorista oli elänyt kadulla jopa kuukausia ja sitäkin pidempään. Lisäksi Hyden (2005) tutkimuksessa nuoret olivat kelpoisia osallistumaan tutkimukseen, jos asunnottomuuden lisäksi he olivat käyttäneet suonensisäisiä aineita viimeisen 30 vuorokauden aikana. Yhteistä nuorille oli jonkunlainen kontakti sosiaalityöhön tai nuorisotyöhön erilaisissa palvelupisteissä, joista osa toimi valtionjohdon alla ja osa toimi sen ulkopuolella.

Tutkielman aineistoartikkeleihin on valikoitunut nuoria, joiden perhetaustat vaihtelevat kahdesta biologisesta vanhemmasta uusperheisiin ja yksinhuoltajaperheisiin. Artikkelit koostuvat nuorten haastatteluista, jotka on toteutettu eri palvelupisteissä. Lisäksi yhdessä tutkimuksessa haastattelijat jalkautuivat ulkotiloihin, kuten julkisiin puistoihin, joissa kodittomien asunnottomien nuorten tiedettiin viettävän aikaa. Haastatteluissa nousevat esiin nuorten subjektiiviset kokemukset kotoa lähtemisen syistä, voimavaroista sekä hyvinvoinnin todentumisesta.

Taulukko 1. Aineiston rajaamisen kriteerit

Täyttää kriteerit	Ei täytä kriteereitä:
Vertaisarvioitu	Ei vertaisarvioutu
Empiirinen tutkimus	Kirjallisuuskatsaus
Julkaistu 2000- luvun jälkeen	Julkaistu ennen 2000- lukua
Ikäryhmä alle 30- vuotiaat	Ikäryhmä yli 30- vuotiaat
Mahdollisimman monipuolinen tutkimusjoukko	Pieni tai rajattu tutkimusjoukko
Nuorten oma näkökulma asunnottomuuteen	Palveluntarjoajien tai työntekijöiden näkökulma nuorten asunnottomuuteen

3.3 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Tutkimusmenetelmäni on laadullinen kirjallisuuskatsaus eli review- tutkimus. Ominaista kirjallisuuskatsaukselle on tiivistää suuresta määrästä tietoa aihepiirin kannalta olennaisin tieto (Kallio 2006, 18). Kirjallisuuskatsaukselle, jota voidaan kutsua myös synteettiseksi tutkimukseksi, on olennaista aiempien tutkimusten sisällön hyödyntäminen (Kallio 2006, 20). Tutkimus rakentuu siis jo olemassa olevan aineiston analyysille, jonka pohjalta rakennetaan tutkimuksen synteesi (emt. 21). Lisäksi Koivisto ja Haverinen (2006, 112), jotka kutsuvat kirjallisuuskatsausta systemaattiseksi katsaukseksi toteavat, että etukäteen määritellyt kriteerit, tutkimusaihe ja avainsanat erottavat sen perinteisemmistä tutkimuskatsauksista. Systemaattisia katsauksia kutsutaan edelleen eri nimikkeillä, joka kertoo sen termistön vakiintumattomuudesta (emt.).

Omassa kirjallisuuskatsauksessa lähestyn aineistoa siten, että tarkoituksena on löytää käyttämästäni aineistosta mahdollisimman paljon samankaltaisuuksia omaan tutkielmaani. Keskeisimmät vaiheet katsauksen tuottamisessa ovat oikeanlaisen tutkimuksen ja kirjallisuuden löytäminen, sekä kysymyksen asettelu ja laadun arvioiminen (Koivisto & Haverinen 2006, 112–113). Review- tutkimuksen luotettavuuden kannalta tulee huomioon ottaa myös se, että tutkija saattaa tiedostamatta kiinnittää aineistossa huomioita vain

tietynlaisiin näkökohtiin, jolloin toiset voivat jäädä vähemmälle huomiolle, ja näin ollen review- tutkimuksissa objektiivisen lopputuloksen saaminen voi osoittautua hankalaksi. (Kallio 2006, 26.)

Tutkimuksen aineiston analyysimenetelmänä käytän sisällönanalyysia, jota Tuomi ja Sarajärvi (2002, 105) kutsuvat myös tekstianalyysiksi. Kuten edellä mainittu, on tutkielma toteutettu kirjallisuuskatsauksena, jolloin tekstianalyysin käsite sopii mielestäni myös kuvailemaan käytettyä analyysimenetelmää. Sisällönanalyysissa olennaista on ymmärtää se, että kyse ei ole totuuden kysymyksestä itsestään, vaan sen ymmärtämisestä inhimillisenä ajattelutapana, ja pyrkimyksenä on sanallisesti kuvata aineiston sisältöä. (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 106–107.)

Sisällönanalyysi menetelmänä oli luonnollista ottaa aineiston lähestymistavaksi, sillä suurin osa lopullisesta aineistosta on tyyliltään laadullisia tutkimuksia. Kirjallisuuskatsaukseen olen tiedonhakuprosessin kautta valinnut 10 oman tutkimusaiheeni kannalta merkityksellistä tutkimusta, jolloin sisällönanalyysi voidaan vielä tarkemmin rajata aineistolähtöiseen sisällysanalyysiin (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 110).

Miles ja Huberman (1984; ref. Tuomi ja Sarajärvi 2002, 110) jakavat aineistolähtöisen analyysin kolmivaiheiseksi tapahtumasarjaksi, jossa ensimmäisenä on aineiston pelkistäminen, toisena sen ryhmittely, ja kolmantena teoreettisten käsitteiden luominen. Tämä kolmivaiheinen prosessi on sellaisenaan käyttökelpoinen kuvamaan myös tämän tutkielman toteuttamisen eri vaiheita. Aloitin tutkielman aiheen pelkistämisestä, jotta sain rajattua sen tarpeeksi yksityiskohtaiseksi, jonka jälkeen ryhdyin teemoittelemaan aineiston samankaltaisia käsitteitä. Lopuksi aloin rakentamaan tutkielman kannalta relevanttia teoriapohjaa.

3.4 Tutkimusetiikka

Tutkielmaa kirjoittaessa olen kiinnittänyt huomiota myös tutkimusetiikkaan. Olen hankkinut käyttämäni aineistot yliopiston hyväksymistä tietokannoista, ja pitänyt alusta asti mielessä myös tutkielman eettisen näkökulman. Verrattuna tutkimuskysymyksiin, ei eettisiin kysymyksiin ole pelkän mittauksen tai havaintojen perusteella saatavilla selkeää vastausta (Clarkeburn ja Mustajoki 2007, 22). Eettiset kysymykset ovat tulleet vastaan tutkielman eri kirjoitusvaiheissa, ja ovat ne ovat vaatineet pohtimista sekä oman tutkijaposition tarkastelemista. Olen aineistoa ja oheiskirjallisuutta käyttäessä pitänyt huolen kirjoittajan

tekijänoikeudesta, ja tämän olen toteuttanut viittaamalla kaikkiin niihin lähteisiin, joita olen tutkimuksessa käyttänyt. Viittaamisen avulla myös lukijan on helpompi löytää ja tarkistaa käyttämäni alkuperäiset lähteet. Olen tutkielmaa tehdessä kiinnittänyt erityistä huomiota digitaalisten lähteiden sekä internetsivustojen luotettavuuteen ja asianmukaisuuteen, sillä lähes kenellä tahansa on pääsy verkkoon luomaan erilaista sisältöä, joka on kaikkien nähtävillä. Monesta käyttämästäni digitaali- tai verkkolähteestä on julkaistu myös kirjallinen painos, joka on lisännyt niiden luotettavuutta.

Lähdin tutkimaan nuorten asunnottomuutta, sillä aihe kiinnosti minua henkilökohtaisesti, ja halusin tutkielman kautta perehtyä siihen paremmin. Oma tutkijapositioni aiheeseen on neutraali, sillä aihe ei ole minulle henkilökohtaisessa elämässä tullut vastaan, vaan kyseessä on kiinnostus tätä yhteiskunnan ilmiötä kohtaan. Kirjoitan tutkielmaa objektiivisesta näkökulmasta, mutta tiedostan sen, että minulla on oma arvomaailma ja asenteet, jotka voivat huomaamattomasti vaikuttaa siihen, miten luen ja tulkitsen tekstiä. Tutkielmassani kunnioitan käyttämieni tieteellisten tutkimusten osallistujia sekä niiden kirjoittajia, ja kokoa niiden, sekä oman pohdinnan pohjalta tämän kirjallisuuskatsauksena toteutetun tutkielman.

4 TULOKSET

4.1 Nuorten moninaiset polut asunnottomuuteen

Aineiston artikkeleissa, jotka tarkastelevat nuorten polkuja asunnottomuuteen, nostettiin esille nuorten omia kokemuksia ja syitä siihen, miksi he olivat haastatteluhetkellä ilman kotia. Haastatteluissa nousi esiin nuorten subjektiivisia kokemuksia, jotka muodostivat kolme merkittävää tekijää, perheen sisäiset konfliktit, fyysinen väkivalta sekä päihde ja/tai huumeidenkäyttö. Nämä kolme tekijää olivat merkittävästi vuorovaikutuksessa keskenään, jonka vuoksi niiden erottaminen toisistaan on kokonaiskuvan havainnollistamisen kannalta problemaattista. Aineistossa siirtymistä kodista asunnottomuuteen on kuvattu polun, siirtymisen tai lähtemisen käsitteellä, jonka vuoksi ne esiintyvät tutkielmassa vaihtelevasti.

4.1.1 Perheen sisäiset konfliktit, väkivalta ja päihheet

Tutkielman aineiston artikkeleissa, jotka keskittyivät kuvaamaan nuorten kokemuksia ja syitä kotoa lähtemiseen, tai hädetyksi tulemiseen, näyttäytyi perheen sisäiset ongelmat sekä perheessä tapahtuva fyysinen väkivalta selvästi erotettavana tekijänä, joka yksinään tai vuorovaikutuksessa muiden tekijöiden kanssa nousi esiin nuorten haastatteluissa. Mallet ja Rosenthal (2009), määrittelevät fyysisen väkivallan fyysisen aggressiivisuuden teoiksi, kuten lyömiseksi, potkimiseksi, heittäytyksi sekä läimäyttelyksi. Lisäksi tutkimuksissa nousi esiin perherakenteiden muutoksien, kuten vanhemman uuden kumppanin muuttamisen nuoren kanssa samaan taloon aiheuttavan nuorille sekä pahoinpitelyn, että biologisen vanhemman kaltoinkohtelun kokemuksia. Myös Schimitzin ja Taylorin (2015, 2606) tutkimuksessa monet nuoret raportoivat väkivallasta kotona, joka linkittyi huoltajasta, etenkin äidistä irtautumiseen.

Hyden (2005) tutkimuksen mukaan asunnottomia nuoria kuvataan ammattilaisten diskurssista usein fyysisen pahoinpitelyn tai tunnepitoisen laiminlyönnin uhreiksi.

Schmitz ja Taylor (2015, 2599) toteavat huoltajien torjuntaan keskittyvässä tutkimuksessa, että aikaisilla elämäkokemuksilla on merkittävä rooli nuorten asunnottomuusriskin kannalta. Myös Martjin ja Sharpe (2006, 9) nostavat esille aikaisen elämäkokemuksen, sekä trauman merkityksen asunnottomuuteen johtavina tekijöinä. Aikaisemmalla elämäkokemuksella voidaan viitata esimerkiksi lapsuuden vastoinkäymisiin (emt. 11).

Lisäksi Martijin ja Sharpen (2006) tutkimuksessa, yksi viidestä päätekijästä, jotka johtivat nuorten asunnottomuuteen, oli perheen konfliktit, joita hyväksikäytön tai kaltoinkohtelun nuorilla todettiin olevan.

Malletin ja Rosenthalin (2009, 1168) äidin tekemään väkivaltaan keskittyvässä tutkimuksessa, joka kolmas nuori nosti väkivallan kotiympäristössä kodista lähtemisen syyksi, oli kyseessä sitten oma valinta tai häätö, sen sijaan Hyden (2005, 115) nuorten siirtymistä asunnottomuuteen tarkastelevassa tutkimuksessa jo yli puolet nuorista nostivat fyysisen pahoinpitelyn syyksi lähteä kotoa.

Väkivallan lisäksi myös perheen sisäiset konfliktit saattoivat johtaa tilanteeseen, jossa nuori näki parhaaksi lähteä kotoa. Esimerkiksi Schmitzin ja Taylorin (2015, 2601) mukaan monet negatiiviset kokemukset huoltajan kanssa näyttäytyivät keskeisenä syynä nuorten kotoa lähtemiseen. Etenkin nuoren väheksyminen perheessä ja etääntyminen huoltajasta nousivat esiin asunnottomien nuorten keskuudessa Malletin, Rosenthalin ja Keysin (2005, 193) tutkimuksessa. Nuorten kodista lähtemisessä voidaan vedota myös nuoren turvattomuuden tunteeseen väkivaltaisessa perheessä. Hyde (2005, 173) esittää, että vaikka kodista lähteminen ja asunnottomaksi joutuminen eivät ole nuorelle parhain mahdollinen tilanne, se on yksi muutamista tarjolla olevista vaihtoehtoista, joiden kautta nuoret voivat suojella itseään fyysiseltä ja/tai henkiseltä pahoinpitelyltä. Lisäksi Malletin ja kumppaneiden (2005, 196) tutkimuksessa jotkin nuoret tunsivat itsensä huume- tai alkoholiongelmaisten vanhempien kotona turvattomaksi, ja kertoivat kotoa lähtemisen tuoneen heille helpotusta, mutta myös murhetta nuorempien sisarusten pärjäämisestä huumeita väärinkäyttävien vanhempien kotona.

Hyväksikäytön ja väkivallan lisäksi muuttuvat perherakenteet ja ihmissuhteet aiheuttivat konflikteja perheiden sisällä (Hyde, 2005, 180). Lisäksi Malletin ja Rosenthalin (2009, 1171) mukaan nuoret saattoivat joutua välikappaleiksi vanhempien väkivaltaisen suhteen väliin. Myös Schmitzin ja Taylorin (2015, 2602) tutkimuksessa ilmenee, että nuoren luottaminen huoltajaan voi pirstoutua, jos huoltaja ei kykene sitoutumaan vanhemman rooliin, joka voi johtaa siten nuoren kotoa lähtemiseen. Samoin sosiaalisen tuen puute, ja asumisen epävakaisuus voivat tehdä lopulta kadulla asumisesta mahdollisen vaihtoehdon nuorelle (emt. 2603).

Myös uusperheillä oli merkittävä yhteys nuorten kodista lähtemiseen, ja sitä kautta asunnottomaksi tulemiseen. Rosenthalin ja Malletin (2009, 1168) tutkimuksesta ilmenee,

että väkivallan vuoksi kodin jättäneistä nuorista yli puolet ovat naisia, ja heihin kohdistunut väkivalta oli lähtöisin isän tai isäpuolen suunnalta. Myös Schmitz ja Taylor (2015, 2603) tuovat esille, että erityisesti naispuoliset nuoret raportoivat isäpuolen suunnalta tulevasta väkivallasta. Isä- tai äitipuolen suunnalta tuleva nuoriin kohdistuva väkivalta nousi esiin myös Hyden (2005, 175) tutkimuksessa, jossa nuoriin kohdistuvista kaikista rankimmista fyysisen ja seksuaalisen pahoinpitelyn kokemuksista aiheuttajina oli jompikumpi puolivanhemmista. Lisäksi yleisesti suhdetta vanhemman uuteen kumppaniin kuvattiin kireäksi (emt.). Esimerkiksi Mallet & Rosenthal (2009, 1169) mainitsevat, että yksi syy äitipuolen väkivaltaisuuksiin oli biologisen isän antama huomio nuorta kohtaan, tai auktoriteetin hakeminen perheessä.

Schmitzin ja Taylorin (2015, 2603) mukaan nuorten perheen yhteyttä eniten tuhoava tekijä oli isäpuolen tai miesystävän aiheuttamat konfliktit, jotka johtivat myös oman äidin torjuntaan. Malletin ja kumppaneiden (2005, 190) tutkimuksessa isä- tai äitipuoli nähtiin usein perhekonfliktien sekä nuorten kotoa lähtemisen syyksi. Lisäksi nuoret toivat esille erimielisyydet isä- tai äitipuolen kanssa liittyen esimerkiksi perhe-elämään ja kouluun, sekä arvostuksen puutteen tätä kohtaan (emt. 190–191). Myös Malletin ja Rosenthalin (2009, 1170), tutkimuksessa nuorille kotoa lähteminen oli vastaus ei- biologisen vanhemman aiheuttamalle epäoikeudenmukaiselle vallankäytölle

Mallet & Rosenthal (2009, 1165, 1169) nostavat esille, että naiset joutuvat miehiä useammin äidin tai äitipuolen suunnalta tulevan väkivallan kohteeksi, joskin esille nousi myös molempien vanhemman väkivaltainen käytös. Äidin väkivaltaisuus nähtiin sekä luonteenomaisena toimintatapana tai vastaavasti vastauksena nuoren käytökseen (emt. 1168). Toisaalta Malletin ja kumppaneiden (2005, 195) mukaan huume- ja alkoholitaukeissa perheissä, monet nuoret kuvasivat äitiään heikoksi ja voimattomaksi jos nämä eivät kyenneet tarjoamaan turvaa, puolustautumaan väkivaltaiselta kumppanilta, tai lopettamaan ongelmallista päihteidenkäyttöä.

Hyden (2005) ja Malletin ja Rosenthalin (2009) tutkimuksissa väkivalta ja perheen konfliktit nousevat esiin selkeästi erottuvina tekijöinä. Sen sijaan Martjin ja Sharpe (2005) hahmottavat tutkimuksessaan nuorten kodittomaksi joutumista polkuajattelun kautta, jossa perheen ongelmat ovat yksi tekijä muiden tekijöiden joukossa. Samoin Mallet ja kumppanit (2005) ovat tutkimuksessaan hahmottaneet neljä erilaista polkua, jossa tarkasteltiin perhe ongelmien yhteyttä nuoren tai perheen alkoholi- tai päihdekäyttöön sekä nuorten

asunnottomuuteen. Perheen konfliktit näyttäytyvät syynä sekä nuoren päihteidenkäyttöön joka lopulta johti asunnottomuuteen että suoraan nuorten asunnottomuuteen, josta myöhemmin seurasi se, että nuori alkoi käyttää päihteitä tai päinvastoin, että nuoren päihteidenkäyttö johti perhekonflikteihin, ja sitä kautta nuorten asunnottomuuteen. (emt.). Hyden (2005, 175, 180) mukaan lähes viidesosa nuorista tiedosti myös itse olevansa vastuussa osasta konflikteista, jotka johtivat kotoa lähtemiseen, ja lisäksi nuoret oppivat aikaisin, että selviäminen ilman perheen tukea oli nuoresta itsestään kiinni. Lisäksi Schimitzin ja Taylorin (2015, 2604) tutkimuksessa osa nuorista oli potkaistu pois kotoa perheen konfliktien seurauksena, joka saattoi toistua useita kertoja tai kerralla johtaa kieltoon palata kotiin. Myös Malletin ja Rosenthalin (2009, 1170) mukaan, nuoret tunnustivat, että äidin tai äitipuolen väkivallan lisäksi heidän omalla käytöksellään oli osansa kotoa lähtemiseen.

Toisaalta osa kotoa lähteneistä nuorista olivat edelleen säilyttäneet kontaktin omaan perheeseen tai huoltajaan. Esimerkiksi Usbornen, Lydonin ja Taylorin (2009) kodittomien nuorten motivaatiota ja hyvinvointia tarkastelevassa tutkimuksessa nuorten haastatteluista selvisi, että suurin osa vastaajista oli edelleen yhteydessä perheen, tai muun itselleen tärkeän aikuisen kanssa. Vaikka kotoa lähteminen oli monelle nuorelle väliaikainen ratkaisu perheen konflikteihin, huomasivat monet, että siitä oli muodostunut heille elämäntyyli (Hyde, 2005, 180).

Schimitzin ja Taylorin (2015, 2604) mukaan perheen konfliktit eivät olleet muuttumaton tekijä, vaan ne muodostuivat moninaisista tekijöistä. Lisäksi nuoren kokemukset perheessä torjutuksi tulemisessa asettavat nuorelle haasteita vastata odotettuun aikuistumisen rooliin heidän vanhetessaan (emt. 2605). Malletin ym. (2005, 193) tutkimuksessa ilmeni, että arkipäiväiset, itsenäistymiseen ja vastuullisuuteen liittyvät asiat aiheuttivat pitkäaikaisia konflikteja joidenkin nuorien perheissä, kun nuoren ja vanhemman näkemykset eivät vastanneet toisiaan. Lisäksi Hyden (2005, 175) tutkimuksen nuorista yli puolet nuorista totesivat, että syy kotoa lähtemiseen oli yksinkertaisesti kyllästyminen olosuhteisiin, jossa elivät.

Perheen konfliktien ja väkivallan lisäksi myös päihteidenkäyttö nousi esille asunnottoman nuorten kertomuksissa. Päihteidenkäyttöä esiintyi perheen sisällä vastauksena vanhempien kontrollille tai vanhempien keskuudessa, ja lisäksi osalla nuorista se alkoi vasta kotoa lähtemisen jälkeen. Esimerkiksi Hyden (2005, 181) tutkimuksessa nousi ilmi, että kotoa

lähtemisen lisäksi monet nuoret kääntyivät alkoholin ja huumeiden käyttöön välttääkseen konfliktien syntymistä perheessä (Hyde, 2005, 181). Samoin Malletin ja kumppaneiden (2005, 192) tutkimuksen huumeita käyttävistä nuorista, osa raportoi, että alkoivat käyttää huumeita tai käytöstä tuli ongelmallista vasta asunnottomaksi tulemisen jälkeen. Ongelmallinen huumeidenkäyttö asunnottomaksi tulemisen jälkeen liittyi usein muihin asunnottomiin ystäviin, sekä antautumisena katu- ja asunnottomuuskuultuurille (emt. 192).

Malletin ja kumppaneiden (2005, 188) tutkimuksessa suurin ryhmä huumeita ja alkoholia käyttäviä nuoria esittivät sen johtaneen suoraan asunnottomuuteen, ja huumeidenkäyttöä pidettiin usein vastauksena vanhempien yritykselle rajoittaa nuorten käytöstä. Lisäksi niillä, joilla huumeidenkäyttö johti asunnottomuuteen, johti se monen osalla lisäksi rikollisuuteen, ja kolmantena ryhmässä nousivat esille myös mielenterveysongelmat syynä kotoa lähtemiseen. (emt. 188–190). Myös Martjinin ja Sharpen tutkimuksessa (2006, 10), nousi esiin se, että huolimatta polusta, jota pitkin nuori päätyi asunnottomaksi, kehittyi monelle nuorelle sen seurauksena psyykkisiä tai huumeisiin liittyviä ongelmia, sekä rikollisuus kasvoi.

Myös vanhempien alkoholin- tai huumeidenkäyttö nousi esille esimerkiksi Malletin ja kumppaneiden (2005, 194) tutkimuksessa, jossa neljäosa huumeita käyttävistä nuorista tunnistivat vanhempien päihteidenkäytön muiden tekijöiden joukossa vaikuttaneen heidän asunnottomuuteensa. Lisäksi useammat nuoret kertoivat päihteidenkäytön olevan vastaus vanhempien vastaavalle toiminnalle (emt.). Myös Malletin ja Rosenthalin (2009, 1169) tutkimuksessa todettiin, että äidin puolelta tulevaan väkivaltaan liittyi usein myös alkoholin käyttöä.

4.2 Asunnottomien nuorten voimavarat ja hyvinvointi

Hyvinvointi todentuu monesti ihmisen subjektiivisen kokemuksen kautta, jolloin se mikä tuottaa jollekin merkittävästi hyvinvointia, ei välttämättä toiselle aiheuta suurenmoisia tunteita. Kuten aikaisemmin on tullut esille voi hyvinvointia tarkastella monen erilaisen näkökulman kautta, mutta samalla on muistettava sen kokemisen ja rakentumisen subjektiivisuus sekä muuttuvuus elämänkaaren aikana.

Suomessa lasten hyvinvointiin vaikuttavat vanhempien terveydellinen ja taloudellinen tilanne, sekä sosioekonominen asema. Lisäksi vanhempien koulutustasolla on Suomessa edelleen merkittävä vaikutus nuorten kouluttautumiseen ja työllistymiseen tulevaisuudessa.

(THL 2019b.) Kuten aikaisemmin todettu, perheellä on vaikutusta nuorten hyvinvoinnin kokemiseen, mutta tämän tutkimuskysymyksen kautta tarkastelen nuorten asunnottomien hyvinvoinnin ja voimavarojen kokemuksia, siten kuin ne tutkimuksissa nousivat esille. Aineistoon tutustumisen pohjalta, jaoin nuorten hyvinvoinnin ja voimavarojen kokemukset sisäisiin tekijöihin ja ulkoisiin tekijöihin, joista ensimmäisenä tarkastelen sisäisiä tekijöitä.

4.2.1 Sisäiset voimavarat

Sisäiset voimavarat tulevat nimensä mukaisesti ihmisestä itsestään, ja valitsemisani tutkimuksissa ne tulivat esille erilaisina tunnetiloina, motivaationa sekä kokemuksina uskosta itseensä ja omiin selviytymismahdollisuuksiin. Sisäisiä voimavaroja tarkastellessa tutkimuksissa nousi esiin aineistolähtöisen tulkinnan lisäksi myös teoreettisia näkökulmia.

Usborne ja kumppanit (2009) nostavat tutkimuksessaan esille itsemääräämisen teorian, sillä he näkevät motivaation olevan yhteydessä nuorten sosiaalisiin suhteisiin ja hyvinvointiin. Teoria jakaa motivaation sisäiseen ja ulkoiseen motivaatioon, jossa sisäisen motivaation nähdään lähtevän ihmisestä itsestään, jolloin omistautuminen itsessään tuottaa iloa ihmiselle, kun antautuminen toiminnalle on tahdonalaista. Ulkoisella motivaatiolla puolestaan viitataan ihmisen sitoutumista tiettyihin käytösmalleihin omien hyötyarvojen ja niiden tärkeyden vuoksi. (emt. 1058.)

Myös Bender, Thompson, McManus, Launty ja Fynn (2007, 32) nostivat asunnottomien nuorten voimavaroihin ja resursseihin kohdistuvassa tutkimuksessa motivaation nuoren henkilökohtaiseksi vahvuudeksi. Tutkimuksessa nuoret ilmoittivat pitävänsä roolimalleina niitä, jotka olivat onnistuneesti päässeet pois katuelämästä, ja heidän seuraamisensa kasvatti myös nuorten motivaatiota suunnistaa kohti vakaampaa ympäristöä. (emt.). Vastavuoroisesti Ferguson, Kim ja McCoy (2010, 13,18), toteavat asunnottomien nuorten voimaantumista ja johtajuutta palveluyksiköissä tarkastelevassa tutkimuksessaan, että haastatellut nuoret kertoivat voimaannuttavana kokemuksena sen, kun saivat jakaa omia kokemuksiaan estääkseen muita nuoria tekemästä samoja virheitä, ja siten toimimalla positiivisina roolimalleina toisille nuorille. Myös Benderin ja kumppaneiden (2007, 36) mukaan nuoret näyttivät nauttivan siitä, kun saivat antaa neuvoja niille, joilla oli asunnottomuudesta vähemmän kokemusta.

Stewart ja Townley (2018, 773–774) luokittelivat tutkimuksessaan hyvinvointia tuottaviksi sisäisiksi tekijöiksi mielenterveyden, nuoren itsetunnon sekä optimismin. Optimismin merkitys tuli esille myös Benderin ja kumppaneiden (2007, 33–34) tutkimuksessa, jossa haastateltujen nuorten kertomuksissa kävi ilmi, että tiettyjen asenteiden omaksuminen auttoi heitä kadulla elämisessä, ja etenkin keskittymällä kadulla asumisen positiivisiin puoliin, auttoi se nuoria säilyttämään optimistisen asenteen myös omaa elämää kohtaan.

Usbornen ja kumppaneiden (2009, 1068) tutkimuksessa asunnottomat nuoret näyttäytyivät olevan yhtä määrätietoisia kuin muutkin motivoituneet ihmiset, sillä he antoivat kyselyssä sisäiselle motivaatiolle korkeimman lukeman, ja alhaisimman motivaation puuttumiselle. Lisäksi Benderin ja kumppaneiden (2007, 32) tutkimuksen haastatelluista nuorista usea koki omien sisäisten taitojen ja älykkyyden vastaavan heidän omiin tarpeisiinsa, ja ulospäinsuuntautunut persoona nähtiin tarpeellisena vuorovaikutuksessa muiden asunnottomien nuorten kanssa.

Biswass- Diener & Diener (2005) ovat tutkineet asunnottomien subjektiivisen hyvinvoinnin toteutumista Intiassa sekä Yhdysvalloissa, jossa esiin nousi kulttuurisia eroja liittyen siihen, mitkä tekijät koettiin tärkeinä hyvinvoinnin toteutumisen kannalta. Tutkimuksessa nousi esiin kulttuurisia eroja vastaajien elämäntyytyväisyyteen, sillä Intian kohderyhmä toi esille merkittävästi korkeampaa tyytyväisyyttä sekä perheeseen että sosiaaliseen elämään (emt. 200). Sen sijaan Stewartin ja Townleyn (2018, 782) tutkimuksessa, psykologisen hyvinvoinnin ei nähty olevan yhteydessä rodullisen taustan lisäksi myöskään nuoren ikään tai seksuaaliseen suuntautumiseen, vaan sen sijaan heidän tutkimuksessaan asunnottoman nuoren sukupuolella oli merkitystä, sillä miehet toivat esille suurempaa hyvinvoinnin toteutumista kuin naiset tai muun sukupuoliset.

Eroa voidaan selittää sillä, että yksilöt, jotka eivät istu sukupuolien normeihin jäävät helpommin marginaaliin, ja toisaalta naiset ja transukupuoliset kohtaavat enemmän vaaroja ja stressitekijöitä, liittyen esimerkiksi seksuaaliseen hyväksikäyttöön tai hygienian ylläpitämiseen, joita asunnottomat miehet eivät välttämättä kohtaa (emt.)

Asunnottomien nuorten voimavaroja ja hyvinvoinnin toteutumista tutkiessa voidaan tarkastella myös nuorten selviytymistaitoja, jotka ovat asunnottomuuden aikana kehittyneet. Bender ja kumppanit (2007, 32) luokittelevat nämä selviytymistaidot nuorten

henkilökohtaisiin vahvuuksiin, ja viittaavat niillä siihen, kuinka nuoret oppivat navigoimaan eri palvelujärjestelmissä ja yhteisöissä ja sitä kautta löytämään hyödyllisiä resursseja ja ratkomaan ongelmia. Myös Usbornen ja kumppaneiden (2009), tutkimuksessa nousi esille, että verrattaessa asunnottomien nuorten ja ei- asunnottomien nuorten tuloksia omasta hyvinvoinnista ja motivaatiosta, eivät tulokset olleet merkittävästi alempia.

Tutkimuksien perusteella asunnottomien nuorten sisäiset voimavarat eivät välttämättä ole niin alhaiset kuin ulkopuolisesti yleisellä tasolla voisi ajatella. Stewart ja Townley (2018, 783) toteavat tutkimuksessaan sisäisten muuttujien edistävän paremmin yksilön hyvinvoinnin toteutumista verrattuna ulkoisiin muuttujiin, vaikka myös niiden nähtiin edistävän hyvinvointia. Lisäksi Biswass-Dienerin ja Dienerin (2006, 199) tutkimuksessa selvisi, että huolimatta tunnepohjaisista tai materiaalisista vaikeuksista asunnottomat toivat esille tyytyväisyyden itseensä, liittyen esimerkiksi omaan älykkyyteen ja moraaliin. Benderin ja kumppaneiden (2007, 37) tutkimuksessa nuoret sen sijaan painottivat sitä, kuinka yhteisistä haasteista huolimatta, jokaisen nuoren täytyy ottaa vastuu omasta tulevaisuudesta ja haasteista.

4.2.2 Ulkoiset voimavarat

Edellä mainittujen sisäisten voimavarojen lisäksi, ympäristö ja erilaiset verkostot rakentavat asunnottomille nuorille myös ulkoa tulevia voimavaroja, jotka voivat lisätä hyvinvoinnin tunnetta. Kohdatakseen valtavat kadulla elämisen haasteet, tulee nuorten oppia sopeutumaan vastoinkäymisiin, jotka liittyvät kadulla elämiseen (Bender ym. 2007, 26). Asunnottomina elävät nuoret kohtaavat vaikeuksia ja haasteita, joihin kotona asuvan nuoren voi olla vaikeaa tai jopa mahdotonta samaistua.

Merkittäväksi ulkoiseksi voimavaraksi asunnottomalle nuorelle todentuivat sosiaaliset verkostot. Usbornen ja kumppaneiden (2009, 1070) tutkimuksessa paljastui, että reilusti yli puolella nuorista oli samaa tai eri sukupuolta oleva paras ystävä, ja hieman yli puolella myös seurustelukumppani, joka oli usein kuitenkin sama henkilö kuin paras ystävä. Myös Benderin ja kumppaneiden (2007, 34–35) tutkimuksessa nuoret tunnistivat muut asunnottomat nuoret avaintekijäksi turvallisuuden ja emotionaalisen tuen kannalta, ja pienet joukot muodostivat usein ”katuperheitä”, jossa tuen lisäksi jaettiin hyödyllistä tietoa. Lisäksi ei-asunnottomat ystävät nähtiin nuorten keskuudessa tärkeänä voimavarana tarjoten

majoitusta sekä perustasoista ylläpitoa (emt. 36). Biswass- Dienerin & Dienerin (2006, 199) tutkimuksessa ulkoisena tekijänä nousi esiin myös asunnottomien tyytyväisyys saatuun ruokaan, huolimatta sen määrästä, laadusta tai turvallisuudesta.

Lisäksi Usbornen ja kumppaneiden (2009, 1070–1071,1074) mukaan nuorten sosiaalisen verkoston koko oli merkittävästi yhteydessä positiiviseen subjektiivisen hyvinvoinnin kokemiseen, mutta sen sijaan kontakti perheeseen tai muuhun tärkeään aikuiseen ei näyttänyt lisäävän nuorten hyvinvointia, jota voidaan selittää osittain niiden monimutkaisuudella. Sukupuolen näkökulmasta Benderin ja kumppaneiden (2007, 35) tutkimuksessa läheinen ystävä määräytyi usein turvallisuuden lähteeksi, etenekin nuorten naisten keskuudessa, jotka toivat esille haasteen löytää turvallista yöpaikkaa tai suojaa uhkaavilta mieshenkilöiltä. Ferguson ja kumppanit (2010, 1) toteavat, että suhde, jonka nuori muodostaa palveluyksiön työntekijään, on usein nuorelle ensimmäinen positiivinen kokemus aikuisen roolimallista. Benderin ja kumppaneiden (2007, 35) mukaan ystäväsuhteita muodostettiin myös samanlaisten huumeiden käyttämisen pohjalta, jolloin myös niitä käyttämättömät muodostivat oman verkostonsa.

Voimaantumisen nähtiin Stewartin ja Townleyn (2018, 783) tutkimuksessa mahdollisuutena rohkaista nuorta oman autonomian ja määräysvallan kehittämiseen vahingollisissa kotioiloissa tai vaarallisissa olosuhteissa oman turvallisuuden ja terveyden turvaamiseksi. Nuoret kokivat Benderin ja kumppaneiden (2007, 33) tutkimuksessa myös voimaannuttavana sen, kun saivat itse määritellä mitä asunnottomuus heille tarkoitti, ja siten tunnistamalla positiivisia piirteitä omassa elämäntyylissään. Myös Usborne ja kumppanit (2009, 1071–1074) nostivat esille, että lähes jokaisella nuorella oli elämässään jokin henkilökohtainen projekti, joka vaihteli kadulta poispääsemisestä perheenjäsenen löytämiseen, ja se muodosti positiivisen yhteyden nuoren hyvinvointiin sekä sosiaalisen verkoston kokoon. Sen, kuinka paljon aikaa nuori oli käyttänyt projektin ajattelemiseen, oli positiivisesti yhteydessä tunnistettuun ja sisäiseen motivaatioon (emt. 1076).

Ferguson ja kumppanit (2010,3) käyttävät tutkimuksensa taustalla sosiaalisen konstruktionismin teoriaa sekä osallistujien käsityksiä ja tulkintoja maailmasta, jossa elävät. Tutkimuksessa otetaan huomioon ympärillä olevan ympäristön vaikutus yksilön mahdollisuuksiin ja valintoihin, joka on verrattavissa esimerkiksi erilaista lähtökohdista tulevien nuorien erilaisiin mahdollisuuksiin. Esimerkiksi Biswass- Dienerin ja Dienerin (2006, 200–201) nostivat esiin, että Intiassa asunnottomuus on usein seurausta ennemmin

makroekonomisista olosuhteista kuin yksilön psykologisista tai fysiologisista ongelmista, jonka vuoksi asunnottomiin kohdistuva sosiaalinen stigma ei välttämättä ole niin voimakas kuin Yhdysvalloissa, jossa asunnottomuus nähdään usein yksilön epäonnistumisen tuloksena.

Lisäksi asumispuitteiden palvelut tarjoavat asunnottomille nuorille mahdollisuuksia sosiaalisten verkostojen luomiseen, uusien taitojen oppimiseen sekä sulautumista ympärillä olevaan ympäristöön (Park, 2004 ref; Ferguson ym. 2010, 2). Stewart & Townley (2018, 783) toivat tutkimuksessaan esille palvelukeskuksien tarjoaman tuen, joka oli merkittävästi yhteydessä nuoren hyvinvointiin, ja sen avulla voitiin tähdätä myös nuorten itsenäistymisen sekä määräysvallan kehittymiseen. Pidemmällä tähtäimellä niiden ajateltiin edistävän positiivisten suhteiden luomista joko muiden nuorten tai työntekijöiden kanssa (emt.).

Asunnottomat nuoret eivät ole vain passiivinen ryhmä, vaan tutkimuksissa paljastui, että nuoret ovat kiinnostuneita etenkin nuorille asunnottomille suunnattujen palveluiden kehittämisessä. Esimerkiksi Fergusonin ja kumppaneiden (2010, 9), haastatteluissa ilmeni nuorten toiveeksi vastavuoroinen keskustelu, jonka avulla olisi mahdollista rakentaa emotionaalinen tuki ja yhteisymmärrys nuoren ja työntekijän välille, sekä yhdessä puuttua toimipaikkojen ongelmiin luottamuksen lisäämiseksi. Nuoret toivat ilmi myös oma-aloitteisuutensa toimia uusien nuorten mentoreina, koska uskoivat luottamussuhteen syntyvän silloin helpommin (emt.).

Yhteisöllisyys ja yhteisöön kuuluminen nousi nuorten kertomuksissa myös merkittäväksi ulkoiseksi voimavaraksi, jonka koettiin tuovan helpotusta asunnottomuuteen. Esimerkiksi Stewartin ja Townleyn (2018, 783), tutkimuksessa todettiin voimaantumisen lisäksi yhteisöön kuulumisen sekä sosiaalisen tuen olevan positiivisesti yhteydessä hyvinvoinnin toteutumiseen, vaikkakin liiallinen yhteisöjen tapojen omaksuminen saattoi myös olla hidaste nuoren poispääsulle katuelämästä. Myös Wisbass- Dienerin ja Dienerin (2006, 197) tutkimuksessa nousi esille, että yhteisen kadun jakaminen oli positiivisesti yhteydessä asunnottoman elämäntyytyväisyyteen. Mahdollinen selitys tälle ilmiölle on yhdessä perheen tai ystävän asumisen tuoma sosiaalinen hyöty (emt.). Lisäksi Fergusonin ja kumppaneiden (2010, 11) tutkimuksessa havaittiin, että vallan jakamisella nuorille oli mahdollista kasvattaa kyseisen toimipaikan yhteisöllisyyttä.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia nuorten asunnottomuutta kahden eri näkökulman kautta. Ensimmäinen tavoite oli tekijöitä, jotka näyttäytyvät yhteisinä asunnottomien nuorten lähtökohdissa, ja toisena tutkia hyvinvointia tuottavia voimavaroja nuorten elämässä. Kansainvälisen aineiston perusteella voidaan todeta, että asunnottomien nuorten lähtökohdissa ja hyvinvointia tuottavissa voimavaroissa on havaittavissa selkeitä yhtäläisyyksiä. Tutkielmassa asunnottomuutta lähestyttiin sosiaalityön näkökulmasta, jonka vuoksi yhdeksi tutkielman tavoitteeksi muodostui lisäksi sosiaalityön roolin selvittäminen nuorten asunnottomuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Johtuen tutkielman aineiston kansainvälisyydestä, oli tutkielmassa olennaista ottaa huomioon kulttuuriset erot, jonka vuoksi tulosten arviointi suhteessa suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan ei ole suoraan verrattavissa. Yksi merkittävä ero Suomessa on esimerkiksi julkisen vallan huolenpito kansalaisista sosiaaliturvan avulla, joka ei kuitenkaan toteudu kaikissa valtioissa samalla tavalla. Toinen merkittävä ero, jonka voi suomalaisen ja kansainvälisen aineiston pohjalta voi huomata on se, että kansainvälisessä aineistossa perhesyyt nousivat voimakkaasti esille, kun nuoret toivat esiin syitä, jotka ovat heidän kohdallaan johtaneet asunnottomuuteen. Sen sijaan Kilpeläisen ym. kumppaneiden (2014) ympäristöministeriön julkaisussa kukaan kyselyyn vastanneista nuorista ei maininnut perhekonflikteja kotoa lähtemisen syyksi. Sosiaalityön näkökulmasta eroa voi pohtia esimerkiksi perheelle annettavan tuen näkökulmasta. Suomessa perheen sisäisiin ongelmiin voidaan puuttua tarjoamalla tukea koko perheelle, joiden avulla pyritään estämään ongelmien syvenemistä perheessä. Aineiston artikkeleissa ei puolestaan käynyt ilmi, että nuorten perheiden sisäisiin ongelmiin olisi ulkopuolelta puututtu. Tästä huolimatta asunnottomuuteen voidaan yli kansallisten rajojen puuttua samansuuntaisten keinojen avulla, joista esimerkkinä on kansainvälisesti toimiva *Asunto ensin*-periaate.

Nuorten mahdollisuuksiin ja siirtymiin kohti aikuisuutta vaikuttavat nuoren kasvuolosuhteet, sosioekonominen asema ja ympäristö, jonka vuoksi myös nuorten asumispolku rakentuu yksilöllisesti. Nuorten asunnottomien kohdalla asumispolku poikkeaa huomattavasti valtavirran asumispoluista, jonka vuoksi asunnottomat jäävät helpommin yhteiskunnan marginaaliin ja rakentavat siten muista asunnottomista nuorista itselleen turvaverkostoja. Tämä tuli esille Benderin ja kumppaneiden (2007) sekä Usbornen ja kumppaneiden (2009) tutkimuksessa, jossa sosiaaliset verkostot muodostuivat nuorille merkittäväksi ulkoiseksi

voimavaraksi, jotka lisäsivät esimerkiksi turvallisuuden sekä hyvinvoinnin kokemuksia nuorten elämässä. Samoin yhteisöllisyydellä sekä työntekijöiden tarjoamalla tuella (esim. Stewart & Townley 2018), oli merkittävä vaikutus nuorten hyvinvoinnin rakentumisen kannalta. Sisäisistä voimavaroista motivaatio nousi merkittävästi esille nuorten hyvinvointia lisäävänä tekijänä (esim. Bender ym. 2007 & Usborne ym. 2009). Myös voimaantuminen hyvinvointia tuottavana tekijänä nousi esille Fergusonin ja kumppaneiden (2010), sekä Stewartin ja Townleyn (2018) tutkimuksessa. Voimaantuminen hyvinvointia tuottavana tekijänä asettui tässä tutkielmassa sisäisten ja ulkoisten voimavarojen väliin, sillä vaikka tunne sen saavuttamisesta on subjektiivinen, vaikuttavat sen syntyyn myös yksilön ulkopuolella olevat tekijät kuten sosiaaliset verkostot. Tämän vuoksi se esiintyy tutkielmassa sekä ulkoisissa että sisäisissä voimavaroissa.

Aineiston artikkeleista nousi esille myös naisten ja miesten välisiä eroja. Esimerkiksi Benderin ja kumppaneiden (2007) sekä Stewartin ja Townleyn (2018) tutkimuksissa naiset kokivat kadulla asuessaan suurempaa turvattomuutta kuin miespuoliset. Merkittävä huomio oli uusperheiden sisäisen väkivallan sekä naissukupuolen välinen yhteys, joka nousi esille sekä Rosenthalin & Malletin (2009) sekä Schmitzin ja Taylorin (2015) tutkimuksessa, jossa naiset raportoivat isän tai isäpuolen suunnalta tulevasta väkivallasta miehiä enemmän. Lisäksi uusperheillä ja muuttuvilla perherakenteilla oli myös Hyden (2005) sekä Malletin ja kumppaneiden (2005) tutkimuksissa yhteys sekä konflikteihin että väkivaltaan perheen sisällä, ja sitä kautta myös nuorten kotoa lähtemiseen. Myös huumeet ja päihteet nousivat etenkin Malletin ym. kumppaneiden tutkimuksessa esille, asunnottomuuteen vaikuttavana tekijänä, mutta niiden käyttö saattoi olla myös vasta asunnottomaksi tulemisen jälkeen. Lisäksi osa nuorista tiedosti olevansa ainakin osittain vastuussa eri konflikteista, jotka olivat lopulta johtaneet kotoa lähtemiseen ja lopulta asunnottomuuteen.

Asunnottomien nuorten lähtökohdat sekä kasvuolosuhteet näyttäytyvät aineiston artikkeleissa haastavina ja ongelmat sidoksissa toisiinsa. Aineiston haastattelujen perusteella asunnoton nuori voidaan asettaa eri kategorioihin. Väkivaltaisissa perheissä nuori näyttää monenlaisen väärinkäytön uhriksi, joka on lähtenyt etsimään turvaa kodin ulkopuolelta. Toisaalta nuoret näyttävät myös aktiivisena ja yhteisöllisenä joukkona, jotka toivat ilmi motivaation ja hyvinvoinnin kokemuksia. Asunnottomien nuorten kanssa työskennellessä olisi sosiaalityössä siten tarpeellista kiinnittää huomiota siihen, mistä näkökulmasta nuorten tilannetta lähtee tarkastelemaan, ja millaiset menetelmät ja työtavat vastaisivat mahdollisimman perusteellisesti nuoren tarpeisiin.

Lisäksi, vaikka asunnottomat nuoret jakavat yhteisen elämäntyylin on mahdollista, että asumispolut ja siirtymät aikuisuuteen pitävät sisällään yksilöllisiä vaiheita, jonka vuoksi ei voida suoranaisesti ajatella, että asunnottoman nuoren tarinan taustalla on aina väkivalta, rikkoutunut perhe tai päihteet.

Aineiston tutkimuksien tulokset oli kerätty pääosin nuoria haastatteleamalla, jonka vuoksi niissä nousi keskeisesti esiin nuorten subjektiiviset kokemukset omasta elämänhistoriasta sekä nykyhetkistä. Sen sijaan haastatteluissa tulevaisuuden suunnitelmat tai tavoitteet eivät tulleet sen merkillisemmin esille, vaikka kertomuksissa tulikin ilmi, että nuorilla oli voimavaroja ja asunnottomuudesta poispäässeitä nuoria saatettiin pitää jopa roolimalleina. Nuorten asunnottomuuden syntymistä on mahdollista ehkäistä erilaisten hankkeiden sekä eri sektorien välisen yhteistyön avulla. Tämän lisäksi on kuitenkin tärkeää kiinnittää huomiota nuorten kohtaamiseen, ja ymmärtää myös nuorten yksilölliset tarpeet sosiaalityön palveluissa. Nuoruuden ikävaihe pitää sisällään erilaisten polkujen rakentamista, sekä siirtymisiä nuoruuden ja aikuisuuden välimaastossa, jossa kysymykset itsenäistymisestä ja vastuusta eivät aina asetu suoraan vasten vanhempien tai yhteiskunnan odotuksia.

Ratkaisua nuorten asunnottomuuteen voidaan tarkastella eri näkökulmien kautta. Jos maailmanlaajuisesti suurin syy asunnottomuuteen on kohtuuhintaisten asuntojen puute, ja kilpailu asunnoista nuorten keskuudessa vaikeaa, tulisiko ratkaisua etsiä myös asuntopolitiikan puolelta. Lisäksi, jos perhetilanne on nuorelle vahingollinen, tulisiko apu resurssien puitteissa suunnata koko perheelle josta ongelmat ovat lähtöisin, vai tukea nuorten itsenäistymistä ja selviytymistä omassa asunnossa. Ongelmien yhteenkietoutuminen, sekä heikko luottamus omaan tulevaisuuteen saattavat lisäksi tuoda oman haasteensa sosiaalityölle, jonka vuoksi työn jatkuva kehittäminen lienee jatkuvasti tarpeellista.

Tutkielman rajattu aineisto sekä sen perustuminen jo aiemmin tuotettuun tieteelliseen sisältöön luovat sille rajoitteita. Lisäksi aineisto koostuu kansainvälisistä artikkeleista, jonka vuoksi huomioon täytyy ottaa myös kulttuuriset erot sekä toimintamallit, jolloin tulokset eivät ole suoraan verrattavissa Suomeen. Jatkotutkimuksen voisi kohdistaa tarkemmin perheen olosuhteisiin ja ongelmiin, joiden avulla tilanteeseen voitaisiin puuttua sosiaalityössä ajoissa, ja siten voitaisiin välttyä tilanteen kriisiytymiseltä, eli nuoren kotoa lähtemiseltä ja asunnottomaksi joutumista.

LÄHTEET

* Aineistolähde

Aapola, Sinikka ja Ketokivi, Kaisa. (2005). Aikuistumisen ehdot 2000-luvun yhteiskunnassa. Teoksessa Aapola, Sinikka ja Ketokivi, Kaisa (toim.) Polkuja ja poikkeamia- aikuisuutta etsimässä. Julkaisuja 56. Tampere: Nuorisotutkimusverkosto, 7–32.

Allardt, Erik (1976) Hyvinvoinnin ulottuvuuksia WSOY.

*Bender, Kimberly, Thompson, Sanna J., McManus, Holly, Launty, Janet & Flynn, Patrick M. (2007) Capacity for Survival: Exploring Strengths of Homeless Street Youth. Child Youth Care Forum 36, 25–42.

*Biswas- Diener, Robert & Diener, Ed (2006) The subjective well-being of the homeless and lessons for happiness. Social Indicators Research 76, 185–205.

Crane, Phil (2014) Improving public spaces for young people. The contribution of participatory research. Teoksessa Beddoe, Liz ja Maidment, Jane (toim.) Social work practice for promoting health and wellbeing. Routledge, 171–182.

Clarkeburn, Henriikka ja Mustajoki, Arto (2007) Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Vastapaino.

*Ferguson, Kristin. M, Kim Ah, Min ja McCoy Stacy (2010) Enhancing Empowerment and Leadership Among Homeless Youth in Agency and Community Settings: A Grounded Theory Approach. Child Adolescent Social Work Journal 28, 1–22.

Heinonen, Jari (2014) Rakenteellinen sosiaalityö muutoksessa ja muuttujana. Teoksessa Pohjola, Anneli, Laitinen, Merja ja Seppänen, Marjaana (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. EU: UNiprees, 37–61.

*Hyde, Justin (2005) From home to street: Understanding young people's transitions into homelessness. Journal of Adolescence 28, 171–183.

Juhila, Kirsi, Jolanki Outi & Vilkkö, Anni (2016) Siirtymät ja valinnat vanhojen ihmisten ja asunnottomien asumispoluilla. Teoksessa Juhila, Kirsi & Kröger, Teppo (toim.) Siirtymät ja valinnat asumispoluilla. Jyväskylän yliopisto; Sophi, 11–39.

Juhila, Kirsi ja Kröger, Teppo (2016) Siirtymät ja valinnat asumispoluilla. Jyväskylän yliopisto; Sophi.

Kallio, Tomi J. (2006) Laadullinen review- tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana. Hallinnon tutkimus, 18–28.

Karvonen, Sakari ja Kestilä Laura (2014) Nuorten aikuisten syrjäytymisvaaraan liittyvä huono-osaisuus. Teoksessa Vaarama, Marja, Karvonen, Sakari, Kestilä, Laura, Moisio, Pasi ja Muuri, Anu (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2014. Tampere: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 169–177.

Ketokivi, Kaisa (2005) Aikuistumisen ja perheen perustamisen ristiriidat pidentyneessä nuoruudessa. Teoksessa Aapola, Sinikka ja Ketokivi, Kaisa (toim.) Polkuja ja poikkeamia-aikuisuutta etsimässä. Julkaisuja 56. Tampere: Nuorisotutkimusverkosto, 100–137.

Kilpeläinen, Päivi, Kostiainen, Eeva & Laakso, Seppo (2015) Toiveet ja todellisuus- nuorten asuminen 2014. Suomen ympäristö. Julkaisuja 2. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Koivisto, Juha ja Haverinen, Riitta (2006) Systemaattiset tutkimuskatsaukset vaikuttavuuden arvioinnin välineenä sosiaalialalla. Arvioinnin teemanumero 2006. Suomen arviointiyhdistys, 108–126.

Korhonen, Jukka (2010) Asunto- ja asumispolitiikka. Teoksessa Niemelä, Pauli (toim.) Hyvinvointipolitiikka. WSOYpro Oy, 155–174.

*Mallet, Shelley & Rosenthal, Doreen (2009) Physically Violent Mothers Are a Reason for Young People's Leaving Home. *Journal of Interpersonal Violence* 24 (7), 1165–1174.

*Mallet, Shelley, Rosenthal, Doreen & Keys, Deborah (2005) Young people, drug use and family conflict: Pathways into homelessness. *Journal of Adolescence* 28 (2), 185–199.

*Martijn, Claudine & Sharpe Louise (2006) Pathways to youth homelessness. *Social Science & Medicine* 62, 1–12.

Miles, M. B. ja Huberman, A. M. (1994) *Qualitative data analysis* (2. painos) California: Sage.

Niemelä, Pauli (2010) Hyvinvointipolitiikan teoria. Teoksessa Niemelä, Pauli (toim.) Hyvinvointipolitiikka. WSOYpro Oy, 15–37.

Myllyniemi, Sami & Gissler, Mika (2012) Tilasto- osio. Teoksessa Pekkarinen, Elina, Vehkalahti, Kaisa & Myllyniemi, Sami (toim.) Lapset ja nuoret instituutioiden kehyksissä. Nuorten elinolot vuosikirja 2012. Julkaisuja 131. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 2388.

Park, N. (2004) The role of subjective well-being in positive youth development. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 591(1), 25–39.

Raitanen, Marko (2001) Itsenäistyminen tietää köyhyyttä. Teoksessa Kuure, Tapio (toim.) Aikuistumisen pullonkaulat. Julkaisuja 16. Nuorisotutkimusverkosto, 97–108.

Rostila, Ilmari (2001) Tavoitelähtöinen sosiaalityö. Voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylän yliopisto: Sophi.

Saari, Juho (2015) Huono osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Helsinki; Gaudeamus.

*Schmitz, Rachel M. & Taylor, Kimberly A. (2015) Homeless Young People's Experiences of Caregiver Rejection. Journal of Child and Family Studies 24, 2598–2609.

Suonio, Mari & Kuikka, Ulla (2011) Asunnottomien ja eri toimijoiden kertomuksia ja tulkintoja asunnottomuudesta. Teoksessa Forssen, Katja, Roivanen, Irene, Ylinen, Satu & Heinonen, Jari (toim.) Kohtaako sosiaalityö köyhyyden? Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2011. EU: UNIpress, 223–241.

*Stewart, Katricia & Townley, Greg (2018) Intrapersonal and social–contextual factors related to psychological well-being among youth experiencing homelessness. Journal community psychology 47(4) 772–789.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy

*Usborne, Esther, Lydon, John. E, Taylor, Donald .M (2009) Goals and Social Relationships: Windows Into the Motivation and Well-Being of “Street Kids”1. Journal of Applied Social Psychology 39 (5), 1057–1082

Viitanen, Veera (2015) Nuoret asunnottomat Suomessa. Toiveet ja todellisuus- nuorten asuminen 2014. Suomen ympäristö. Julkaisuja 2. Helsinki: Ympäristöministeriö, 86–91.

Ympäristöministeriö (2019) Asunnottomuusohjelmien arviointi. Ohjelmista asunnottomuustyön vakiinnuttamiseen. Helsinki: Ympäristöministeriön julkaisuja 11.

Asunnottomat (2018). Selvitys 3/2019. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus.file:///home/chronos/u-1646148bc7faabfb10e876f469813d3786b8109b/MyFiles/Downloads/Asunnottomat_2018_ARA-selvitys3-2019_.pdf. Viitattu 2.1.2020.

Asuntoensin.fi <https://www.asuntoensin.fi/tietoa/asunto-ensin/> Viitattu 5.1.2020.

IASSW (2014) Global Definition Of Social Work. The International Association Of Schools Of Social Work. <https://www.iassw-aiets.org/global-definition-of-social-work-review-of-the-global-definition/> Viitattu 17.1.2020.

Paahtama, Soile (2016) Hyvinvoinnin edistämisen käsite ja sisältö. Arttu2- ohjelman julkaisusarja 7. Helsinki: Suomen kuntaliitto. file:///home/chronos/u-1646148bc7faabfb10e876f469813d3786b8109b/MyFiles/Downloads/1776arttu2_nro7_hyvinvointi.pdf Viitattu 28.12.2019.

Rautiainen Markku ja Halonen Terhi (2018) Taitava koti – konsepti. Järjestölähtöistä ohjausta ja neuvontaa arjenhallinnan vahvistamiseksi. Julkaisuja 1. Rikosseuraamuslaitos. https://www rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/v9ONaKJMV/RISE_Taitava_koti_20062018_VALMIS_TAITTO.pdf Viitattu 5.1.2020

THL (2019a) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos <https://thl.fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi> Viitattu 16.1.2020

THL (2019b) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos <https://thl.fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elamankulku/nuoret> Viitattu 28.12.2019

LIITTEET

Liite 1: Aineistotaulukko

Tekijä/ Vuosi	Tutkimus	Mitä tutkittiin?	Tulos
Stewart, Katricia & Townley (2018)	Intrapersonal and social-contextual factors related to psychological well-being among youth experiencing homelessness.	Psykologisen hyvinvoinnin suhdetta väestötieteellisiin sekä nuoren sisäisiin ja sosiaalisiin tekijöihin. (N=100)	Sekä sisäiset että sosiaaliset tekijät olivat yhteydessä hyvinvoinnin toteutumiseen, joista itsetunto ja psyykinen ahdinko olivat merkittävimmät tekijät.
Usborne, Esther, Lydon, John. E, Taylor, Donald .M (2009)	Goals and Social Relationships: Windows Into the Motivation and Well-Being of "Street Kids"	Asunnottomien nuorten motivaatiota ja hyvinvointia keskipisteenä ihmissuhteet ja henkilökohtaiset projektit. (N=50)	Nuoret raportoivat enemmän positiivista kuin negatiivista hyvinvointia. Sosiaalisen verkoston koko ja projektit merkittävästi yhteydessä hyvinvointiin.
Schmitz, Rachel M. & Taylor, Kimberly A. (2015)	Homeless Young People's Experiences of Caregiver Rejection	Asunnottomien nuorten kokemuksia torjutuksi tulemisesta perheessä. (N=40)	Oman perheen torjunta, ulkopuolisuuden tunne ja petetyksi tuleminen keskeistä asunnottomien nuorten taustoissa.
Martijin, Claudine & Sharpe Louise (2006)	Pathways to youth homelessness	Nuorten kausaalisia polkuja asunnottomuuteen. (N=35)	Tuloksena viisi erilaista polkua asunnottomuuteen, sekä viisi kehityskaarta, jotka seurasivat asunnottomuudesta.
Mallet, Shelley, Rosenthal, Doreen & Keys, Deborah (2005)	Young people, drug use and family conflict: Pathways into homelessness	Syitä miksi nuoret lähtevät kotoa ja huumeidenkäytön suhdetta	1/3 syy oli oma tai perheenjäsenen huumeidenkäyttö, joko suoraan tai

		asunnottomuuteen johtaviin polkuihin.(N=302)	epäsuorasti. Osalla huumeidenkäyttö alkoi vasta asunnottomaksi tulemisen jälkeen. Perheen konfliktit myös merkittävä tekijä.
Mallet, Shelley & Rosenthal, Doreen (2009)	Physically Violent Mothers Are a Reason for Young People's Leaving Home.	Syitä miksi nuoret lähtevät kotoa, painopisteenä äidin puolelta tuleva väkivalta. (N=302)	Yli 1/3 nuorista syy kotoa lähtemiselle oli vanhemman tai äiti- tai isäpuolen suunnalta tuleva väkivalta. Naiset helpommin äidin puolelta tulevan väkivallan kohteena, miehet puolestaan kummankin vanhemman.
Hyde, Justin (2005)	From home to street: Understanding young people's transitions into homelessness.	Syitä miksi nuoret lähtevät kotoa, perustuen nuorten kertomiin elämänhistorioihin. (N= 74)	Fyysinen väkivalta ja perheen konfliktit etenkin uusperheissä merkittävimmät syyt. Lisäksi kyllästyminen kotioloihin ja henkilökohtaiset ongelmat vaikuttivat lähtemispäätökseen.
Biswas- Diener, Robert & Diener, Ed (2006)	The subjective well-being of the homeless and lessons for happiness.	Asunnottomien subjektiivista hyvinvointia Intiassa ja Yhdysvalloissa. (N=186)	Intiassa tyytyväisyys elämään korkeampi, johon vaikutti yhteisöllisyys sekä lievempi sosiaalinen stigma. Myös sosiaalisissa tekijöissä kulttuurista vaihtelua.
Bender, Kimberly, Thompson, Sanna J., McManus, Holly, Launty, Janet & Flynn, Patrick M. 2007	2007 Capacity for Survival: Exploring Strengths of Homeless Street Youth.	Nuorten henkilökohtaisia vahvuuksia sekä epävirallisia resursseja, joihin he kadulla eläessä	Henkilökohtaisiksi vahvuuksiksi osoittautui motivaatio, asenne sekä selviytymistaidot.

		turvautuvat. (N=60)	Ulkoiset voimavarat rakentuivat ystävyys-suhteista sekä yhteisöstä.
Ferguson, Kristin. M, Kim Ah, Min ja McCoy Stacy (2010)	Enhancing Empowerment and Leadership Among Homeless Youth in Agency and Community Settings: A Grounded Theory Approach.	Nuorten osallisuuden ja voimaantumisen kokemuksia liittyen jaettuun päätöksentekoon ja yhteistyöhön työntekijöiden kanssa. (N=20)	Vallan jakaminen lisäsi yhteisöllisyyden tunnetta virastossa, ja avoin kommunikaatio toi nuorelle emotionaalista turvaa. Myös vastuu ja vastavuoroinen tuki tukivat nuoren voimaantumista.